

Economencafé

‘Doe alsof je zzp’er bent. De hele arbeidsmarkt is flexibel geworden. Hoe zou je dan met je pensioen omgaan?’ Casper de Vries, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit, gooit graag een steen in de vijver. Tijdens het Economencafé, eind maart in de Haagse Studio Dudok, spoorde hij de volle zaal met jonge economen aan vooral vanuit ‘het nieuwe’ te denken. De hele arbeidsmarkt kantelt! Dat vraagt om nieuwe ideeën om het systeem houdbaar te maken. ‘Zet het retrodenken overboord’, zei De Vries, een van de vier panelleden. *Out of the box*-denken is kenmerkend voor het Economencafé, georganiseerd door de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde (KVS), Metaforum, de alumni-vereniging van de Beroepsopleiding tot Financieel-Economisch Beleidsmedewerker (BoFEB) en Economisch Statistische Berichten (ESB), het vakblad voor economen. Peter Overbeek, een jonge beleidsmedewerker bij de afdeling Pensioenbeleid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) gaf de aftrap.

MICHÈLE DE WAARD

Financieel-economisch journalist en publicist

‘Risicodeling bij pensioenen is economisch slim’, stelde Overbeek. ‘Maar willen we nog herverdelen, van jong naar oud, van man naar vrouw? En willen we nog een verplicht pensioen via de werkgever opbouwen, terwijl een groeiend aantal zelfstandigen wordt buitengesloten? En moeten pensioenfondsen nog wel op dezelfde manier worden samengesteld? Het ‘beste idee’ van het panel beloofde hij door te geven aan de staatssecretaris, aangezien het kabinet nog dit jaar een nieuwe visie op het pensioenstelsel wil presenteren. Dat het huidige systeem tekort schiet, daarover waren alle vier de panelleden het eens. Bas Jacobs, een collega van De Vries aan de Erasmus Universiteit, sprak van een ‘ongedekte rekening’ van miljarden, die het huidige stelsel herbergt, ‘zolang mensen geloven dat hun pensioenen zijn gegarandeerd en ieder jaar worden gecorrigeerd voor inflatie’.

Hij ziet meer problemen: De dekkingsgraden bij de fondsen schieten omlaag door de lage rente. De verplichtingen verveelvoudigen. Als gevolg van de toezichtregels zijn fondsen gedwongen procyclisch beleid te voeren: premies verhogen en uitkeringen niet corrigeren voor inflatie of verlagen. Daarnaast moeten ze risico-avers beleggen in slechte tijden wanneer risicovrije beleggingen weinig opleveren.

‘De bestaande structuren werken niet meer’, stelde Jacobs. Hoe hij dan een nieuw pensioenstelsel zou inrichten, vroeg een van de twee debatleiders, Ernst van Koesveld, topambtenaar bij VWS. ‘Iedereen een eigen pensioenpotje’, zei Jacobs. Daar storten mensen zelf een bedrag op en laten het beheren door een pensioenuitvoerder die ze zelf kiezen. Dat betekent geen risicodeling meer tussen generaties, geen herverdeling meer tussen mannen en vrouwen, maar ook tussen lager en hoger opgeleiden, geen doorsneepremies,

geen sociale partners die in de pensioenfondsen de dienst uitmaken. En geen toezichtproblemen met discussies over rekenrentes.

‘Je krijgt waarvoor je hebt gespaard. En de AOW vangt het risico op als je langer leeft’, aldus Jacobs. Al zou het lang levenrisico volgens hem ook verplicht aanvullend kunnen worden verzekerd.

Maar de andere twee panelleden, Michiel Bijlsma, hoofd Marktordening bij het CPB en Rabo-econoom Hans Stegeman, hoofd Speciale Projecten, gaat deze vereenvoudiging van het pensioenstelsel te ver. Het overboord gooien van de solidariteit, de risicodeling, is geen goed idee. Ook de meerderheid van de economen in Studio Dudok wil de solidariteit overeind houden, bleek toen ESB-hoofdredacteur Sandra Phlippen, ook discussieleider, de vraag aan de zaal voorlegde.

‘Een zekere mate van risicodeling moet je handhaven’, zei Stegeman. De meeste mensen zijn risico-avers en kunnen risico’s lastig inschatten, voerde Bijlsma aan. ‘Maar in mijn pensioensysteem is sparen wél verplicht’, voerde Jacobs aan. Er is teveel onderzoek bekend, o.a. uit de VS en Engeland, dat ouderen verarmen omdat ze te weinig of niet gespaard hebben. Dat wil de Rotterdamse hoogleraar voorkomen.

‘Dat vind ik wel paternalistisch’, zei een bezoeker in de zaal die meer keuzevrijheid wil. En waarom kunnen deelnemers aan een pensioenfonds hun bestuur niet zelf kiezen, wilde een ander weten en doelde op de vertegenwoordigers van bonden en werkgevers die in de fondsbesturen zijn benoemd. Daarbij plaatste Stegeman ook vraagtekens. ‘Hoe organiseren we de transitie naar een ander pensioensysteem, als je mensen die in de huidige structuur een rol spe-

len het debat laat voeren. Dat is wel een probleem.' Minder *out of the box*-denken kenmerkte de discussie over herziening van het belastingstelsel, het tweede thema dat het panel aanpakte. 'Waarom willen we dat? Wat kunnen we efficiënter doen', wilde Hans de Boer weten, werkzaam bij Financiën. Ofwel: wat moet in het Plan-Wiebes staan? In ieder geval moet arbeid minder worden belast, vond het panel. En vermogensinkomsten moeten worden aangepakt, stelde Jacobs. Stegeman beaamde dat. Jacobs pleitte voor invoering van een goede vermogensbelasting op vermogensinkomsten. Box 3, de belasting over spaargeld en beleggen, noemde hij 'krankzinnig'. Geen enkel land

ter wereld belast vermogensinkomsten op privé-niveau helemaal niet. 'We belasten in Nederland alleen vermogensbezit. Mensen moeten nu meer belasting betalen dan ze aan rente op risicovrije beleggingen verdienen. In ieder land worden vermogensinkomsten gewoon belast. Waarom in Nederland niet, vroeg hij zich af. Tegelijkertijd worden huizen en pensioenen gesubsidieerd.

En verklein de Wig, bepleitte Bijlsma. Organiseer de prikkels zo dat het loont voor jonge vrouwen met kinderen om te werken.

'Moeten lokale overheden niet meer mogelijkheden krijgen om belastingen te innen', wilde een econoom in de zaal weten. De grote decentralisaties plaatsen gemeenten immers ook voor hogere kosten. 'Ze lopen met de decentralisaties in ieder geval meer risico', beaamde Bijlsma.

Jacobs toonde zich voorstander van het subsidiariteitsbeginsel. 'Regel lokaal wat lokaal kan.' Bovendien kun je OZB ook als een profijtheffing zien voor lokale publieke goederen, zei Jacobs. 'Als de overheid hoogwaardiger publieke goederen aanbiedt, zullen de huizenprijzen stijgen en zijn mensen ook bereid meer belasting over de eigen woning te betalen.'

Tegelijkertijd levert lokaal heffen een paradox op, stelde Jacobs vast: de voordelen van decentralisatie ontstaan doordat overheden op lokaal niveau meer informatie hebben over behoeften van mensen en de kosten van voorzieningen. Daardoor zullen verschillen tussen steden groter worden. Maar zonder die verschillen ontstaan ook geen doelmatigheidsvoordelen van decentralisatie.

In Dudok kwam ook een gevoelig Europees thema aan de orde: het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank

(ECB). De bank had het dogma van prudentie in de monetaire politiek overboord gezet, vond De Vries.

Het was tenslotte nooit de bedoeling dat de geldkraan door de ECB in Frankfurt zó wijd open zou worden gedraaid. Anderhalf jaar lang wil de bank voor een bedrag van 1.140 miljard euro aan staatsobligaties opkopen om deflatie te voorkomen en om de kwakkelige Europese economie te stimuleren.

De Vries had liever officiële interventie gezien waarbij direct vreemde valuta worden gekocht. QE (*Quantitative Easing*) blijkt toch voornamelijk effect te sorteren via de wisselkoers. Officiële interventie is ook niet strijdig met het Verdrag van Maastricht, zoals het opkopen van eigen staatsobligaties eigenlijk wel is.

'Hoe schat het panel de risico's van de huidige economische situatie in', wilde Stefan Riesenbos weten, een jonge ambtenaar bij Economisch Zaken.

Is optimisme over de aantrekkende economie in Nederland gerechtvaardigd of wordt de groei slechts gedreven door de lage olieprijs, de lage eurokoers en de ruim geldpolitiek van de ECB? 'Ik denk dat het echt beter gaat met de economie', zei De Vries en hij wees op de voorspelde groei van 1,7 procent dit jaar en 1,8 volgend jaar.

De monetaire specialist vreest wel dat het opkoopprogramma van de ECB verstorend gaat werken. De bank doet er volgens De Vries daarom goed aan zo snel mogelijk met het programma op te houden. 'Drie jaar geleden was stimulering van de economie met QE nog actueel. Nu we in een opgaande conjunctuur zitten niet meer, aldus De Vries.

Stegeman sprak van een 'enorm monetair experiment'. Alleen Jacobs zag de zin in van ECB-president Draghi's handelwijze. 'Het is een paardenmiddel, maar het helpt wel.' Hij wees op de twee landen, die QE het meest agressief hebben doorgevoerd en momenteel weer groeien: de VS en Engeland.

Jacobs zei weinig optimistisch te zijn over de duurzaamheid van de huidige groei. Er bestaat een 'giftig cocktail' van nog altijd hoge schulden, zowel publiek als privaat, onderbesteding en een overheid die de private sector nauwelijks ondersteunt.

Bovendien, de wezenlijke les van de crisis is volgens hem niet geleerd. 'Hoe krijgen we een stabiele structuur van onze financiële instellingen. De huidige financiële architectuur is nog uiterst fragiel', meent Jacobs. Hij begrijpt de zorgen van de ECB-president wel. 'Draghi ziet de Europese landen in een korset zitten en wil met QE een extra impuls te geven. Als we in een schuld-deflatiespiraal terecht komen, zijn we veel verder van huis.'

Ook Michiel Bijlsma van het CPB zei wel 'wat pessimistisch' te zijn. Hij noemde drie terreinen die niet direct groeibevorderend werken: de technologie, de demografie en de balansrecessie. 'Er worden te weinig nieuwe vindingen gedaan. Mensen verouderen, er komt te weinig jonge aanwas op de arbeidsmarkt en het afbouwen van schulden betekent dat mensen minder uitgeven.'

Biedt een loonimpuls voor werknemers dan geen soelaas, wilde iemand uit de zaal weten. 'Daar zal het midden- en kleinbedrijf niet gelukkig mee zijn', reageerde Stegeman. Geef dan liever het bedrijfsleven lastenverlichting, suggereerde hij. Daar profiteert uiteindelijk iedereen van.